

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Кафедра журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

УКРАЇНСЬКІ ЖУРНАЛІСТИ
НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ (2022-2024)

Студента IV курсу 4ЖА групи
Освітньої програми *Журналістика*
Галузі знань *06 Журналістика*
Спеціальності *061 Журналістика*
Ступеня вищої освіти *бакалавра*
Барчишена Артема Андрійовича

Науковий керівник: **Завальнюк І.Я.**,
професор, доктор філологічних наук

Розширена шкала

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії: _____
(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії: _____
(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

АНОТАЦІЯ

Барчишен А.А. Українські журналісти на російсько-українській війні (2022-2024): Спеціальність 061 Журналістика; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2025. 55 с.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню діяльності українських журналістів під час повномасштабної фази російсько-української війни (2022-2024 рр.). Основна увага зосереджена на аналізі науково-теоретичних засад військової журналістики, її специфіки в умовах збройного конфлікту та особливостей професійної діяльності журналістів, які висвітлюють бойові дії безпосередньо з лінії фронту.

У першому розділі крізь призму наукових досліджень розглянуто сучасний стан військової журналістики, охарактеризовано її принципи, завдання, жанрові та стилістичні особливості, окреслено ключові виклики, з якими стикаються українські журналісти в умовах війни, зокрема загрози життю, інформаційній безпеці, цензурі та етичним дилемам.

У другому розділі проаналізовано практичну діяльність провідних українських військових журналістів: Андрія Цаплієнка, Олександра Загороднього та Мар'яна Кушніра. Проаналізовано тематику, стиль, методи збору та подачі інформації в їхніх матеріалах, а також роль кожного з них у формуванні інформаційного фронту. Особлива увага приділена тому, як журналісти адаптуються до умов бойових дій, поєднуючи професіоналізм з особистою мужністю та відповідальністю перед суспільством.

Дослідження демонструє, що українська військова журналістика у 2022-2024 роках набула стратегічного значення в інформаційній війні та відіграє важливу роль у підтримці бойового духу населення, протидії фейкам та донесенні правди про війну до міжнародної спільноти.

Ключові слова: військова журналістика, російсько-українська війна, інформаційний фронт, журналістика в умовах конфлікту, Андрій Цаплієнко, Олександр Загородній, Мар'ян Кушнір.

ANNOTATION

Barchishen A.A. Ukrainian journalists in the Russian-Ukrainian war (2022-2024): Specialty 061 Journalism; Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, 2025. 55 p.

The qualification work is devoted to the study of the activities of Ukrainian journalists during the full-scale phase of the Russian-Ukrainian war (2022-2024). The main focus is on the analysis of the scientific and theoretical foundations of military journalism, its specifics in the context of armed conflict and the peculiarities of the professional activities of journalists covering hostilities directly from the front line.

The first section examines the current state of military journalism through the prism of scientific research, characterizes its principles, tasks, genre and stylistic features, and outlines the key challenges faced by Ukrainian journalists in the context of war, including threats to life, information security, censorship and ethical dilemmas.

The second section analyzes the practical activities of leading Ukrainian military journalists: Andriy Tsapliyenko, Oleksandr Zahorodnyi, and Marian Kushnir. The topics, style, methods of collecting and presenting information in their materials, as well as the role of each of them in shaping the information front are analyzed. Particular attention is paid to how journalists adapt to the conditions of hostilities, combining professionalism with personal courage and responsibility to society.

The study demonstrates that Ukrainian military journalism in 2022-2024 has gained strategic importance in the information war and plays an important role in maintaining the morale of the population, countering fakes, and conveying the truth about the war to the international community.

Keywords: military journalism, Russian-Ukrainian war, information front, journalism in conflict, Andriy Tsaplienko, Oleksandr Zahorodniy, Marian Kushnir

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Науково-теоретичні аспекти військової журналістики.....	9
1.1. Сучасна військова журналістика в науковій рецепції.....	9
1.2. Особливості та виклики військової журналістики в умовах російсько-української війни.....	17
РОЗДІЛ 2. Особливості професійної роботи українських військових журналістів протягом 2022-2024 рр.	28
2.1. Висвітлення воєнних подій Андрієм Цаплієнком.....	28
2.2. Специфіка матеріалів телевізійного кореспондента Олександра Загородного.....	35
2.3. Військова журналістика Мар'яна Кушніра.....	43
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентними умовами, в яких опинилися українські журналісти після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року. Війна змінила не лише медійний ландшафт, а й саму суть журналістської професії, яка тепер поєднує в собі інформаційну, громадянську і навіть оборонну функції. У нових реаліях журналісти стали не лише очевидцями, а й активними учасниками інформаційного спротиву, джерелом правди для суспільства та світу.

Військова журналістика як окремий напрям у медіа набула особливого значення, адже саме вона формує наше уявлення про перебіг бойових дій, героїзм захисників, масштаби руйнувань та злочинів агресора. Водночас українські журналісти працюють у вкрай небезпечних умовах – під обстрілами, в умовах окупації, часто ризикуючи власним життям. Це вимагає переосмислення підходів до професійних стандартів, етики, безпеки та навчання.

Наукова рефлексія досвіду українських військових журналістів у 2022-2024 роках є важливою як для професійної спільноти, так і для ширшого суспільного розуміння ролі медіа у воєнний час. Дослідження сприяє збереженню професійної пам'яті, фіксації історичних фактів та формуванню стратегій підготовки майбутніх журналістів до роботи в умовах конфлікту. Таким чином, актуальність теми зумовлена необхідністю системного аналізу феномену української військової журналістики в умовах повномасштабної війни, визначення її ролі у протидії російській пропаганді та формуванні інформаційного фронту.

Мета дослідження – проаналізувати особливості професійної роботи українських військових журналістів протягом 2022-2024 рр.

Завдання нашої роботи:

- розглянути сучасну військову журналістику в науковій рецепції;

- вивчити особливості та виклики військової журналістики в умовах російсько-української війни;
- проаналізувати висвітлення воєнних подій Андрієм Цаплієнком;
- дослідити специфіку матеріалів телевізійного кореспондента Олександра Загородного;
- розглянути військову журналістику Мар'яна Кушніра.

Об'єкт дослідження – журналістська діяльність українських військових кореспондентів Андрія Цаплієнка, Олександра Загородного та Мар'яна Кушніра.

Предмет дослідження – специфіка журналістських розслідувань, медіаетика та професійні виклики українських військових кореспондентів на російсько-українській війні протягом 2022-2024 рр.

Методи дослідження. У кваліфікаційній роботі використано комплекс методів, що дозволили всебічно проаналізувати феномен української військової журналістики в контексті російсько-української війни 2022-2024 років. Теоретичний метод використовувався для вивчення наукових джерел, досліджень і публікацій у галузі військової журналістики. Метод системного аналізу використано для комплексного вивчення журналістської діяльності у воєнний час, визначення взаємозв'язку між інформаційними викликами, професійними стандартами, етичними дилемами та безпековими аспектами. Контент-аналіз – використовувався для вивчення матеріалів конкретних військових журналістів (Андрія Цаплієнка, Олександра Загородного, Мар'яна Кушніра) з метою виявлення тематичних, стилістичних та жанрових особливостей їхніх публікацій. Описовий метод використано для детального представлення особливостей професійної діяльності журналістів, їхнього внеску в інформаційний фронт, умов роботи на лінії зіткнення та комунікації з аудиторією. Емпіричний метод передбачає збір та аналіз конкретних журналістських матеріалів (відеорепортажів, публікацій, інтерв'ю), що дозволяє практично проаналізувати функціонування військової журналістики в реальному житті.

Джерела дослідження. Військова журналістика була об'єктом вивчення таких науковців, як Г. Будівська, М. Буроменський, М. Бутиріна, Л. Василик, О. Голуб, Ю. Сорока, Я. Табінський та ін. Медіастика військової журналістики в російсько-українській війні досліджувалась такими вченими, як К. Акопян, С. Горевалов, В. Гудима, В. Жадько, В. Заїка, Н. Зикун, Н. Зражевська, І. Копотун, І. Коропатнік, М. Микитюк, О. Павлюк, С. Пасіка, С. Петков, В. Посмітна, І. Сєдова, Б. Чорній та ін.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у комплексному аналізі діяльності українських військових журналістів під час повномасштабної війни 2022-2024 років як окремого інформаційного феномену. Проаналізовано особливості медійної презентації військових подій у творчості конкретних журналістів – Андрія Цаплієнка, Олександра Загороднього та Мар'яна Кушніра.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення роботи полягає в поглибленому розумінні сучасної військової журналістики в умовах повномасштабної російсько-української війни та розробці наукового підґрунтя для медіадосліджень у цій сфері. Практичне значення дослідження полягає у використанні його результатів для вдосконалення підготовки військових журналістів та розробки рекомендацій щодо їхньої роботи в умовах збройного конфлікту. Результати дослідження сприятимуть підвищенню якості медіаконтенту та зміцненню інформаційної безпеки України. Вони також можуть бути корисними для медійних організацій, навчальних закладів та фахівців, які працюють у сфері журналістики та комунікацій.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати нашого дослідження були представлені під час виступів на науково-практичних конференціях:

1. Всеукраїнська студентська наукова онлайн-конференція «Актуальні проблеми журналістики» (Полтава, 30 квітня 2025 року).

2. II Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн конференція «Інтернет-журналістика та новітні технології в сучасних медіа» (Вінниця, 1 травня 2025 р.).
3. I Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Журналістика і медіа в умовах цифрових трансформацій» (Миколаїв, 13-14 травня 2025 р.)

Публікації. Барчишен А. Журналістська діяльність Андрія Цаплієнка у соціальній мережі Facebook. *Інтернет-журналістика та новітні технології в сучасних медіа: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції /за ред. В.О. Гандзюка. Вінниця : ВДПУ імені М. Коцюбинського, 2025. С. 50-53.*

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, що містять 5 підрозділів, висновків, списку використаної літератури (35 джерел) та додатків. Загальний обсяг роботи – 55 сторінок, основний текст викладений на 45 сторінках.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВІЙСЬКОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

1.1. Сучасна військова журналістика в науковій рецепції

Сучасна журналістика дедалі більше вимагає від медіапрацівників готовності до нових викликів і адаптації до змінних умов. У державах, що переживають глибоку суспільну нестабільність і збройні конфлікти, як-от Україна, засоби масової інформації набувають особливої значущості. Вони виступають не лише каналом комунікації, а й активним захисником правди, носієм демократичних цінностей і важливим посередником у процесах деескалації та врегулювання конфліктів. Через збирання, перевірку та поширення достовірної інформації ЗМІ сприяють формуванню свідомої громадської думки та забезпеченню інформаційної безпеки.

На основі аналізу професійної практики та умов діяльності журналістів у зоні бойових дій К. Акопян пропонує робоче визначення ключових ознак військової журналістики як окремої форми журналістської діяльності. По-перше, центральним тематичним ядром таких матеріалів є конфлікт – передусім військовий або політичний, що визначає зміст і тональність репортажу. По-друге, характерною рисою є акцент на пошуку унікальності, динамічній побудові викладу, драматургічній напрузі та емоційній насиченості сюжету. По-третє, журналістська діяльність у зоні воєнного конфлікту передбачає граничне залучення фізичних, психологічних і творчих ресурсів під час підготовки матеріалу. Нарешті, специфікою військової журналістики є постійна реальна загроза життю та здоров'ю журналіста, що перебуває безпосередньо в осередку бойових дій. Сукупність цих ознак дозволяє окреслити військову журналістику як високоризикову, емоційно напружену і стратегічно важливу сферу медійної практики [1, с. 10].

Права журналістів у зоні військових конфліктів закріплені Конвенцією про закони і звичаї війни на суходолі (1949 р.) [23] та Конвенцією про

ставлення до військовополонених (1907 р.). Журналісти у зоні збройного конфлікту знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права, але для цього вони повинні мати спеціальну акредитацію [27].

Одним із ключових понять, тісно пов'язаних із феноменом воєнної журналістики, є концепт *embedded journalism* (вбудованої журналістики), що буквально означає «журналіст, відряджений до військової частини». Поява цього явища асоціюється насамперед із війною в Іраку 2003 року, коли журналісти вперше масово супроводжували військові підрозділи безпосередньо в зоні бойових дій. Такий формат роботи дозволяє медійникам надавати аудиторії максимально наближене до реальності висвітлення конфлікту, проте водночас піднімає важливі питання щодо незалежності, об'єктивності та впливу військової цензури на зміст публікацій [5, с. 17].

Військова журналістика, як зазначає І. Копотун, наближається до окремого жанру журналістського фаху, адже саме такий підхід дозволяє ефективніше реалізовувати завдання, які постають перед журналістом у воєнний час. У цьому контексті військовий журналіст розглядається не як пропагандист чи представник армії, а насамперед як професіонал, покликаний цілісно, об'єктивно та якісно доносити суспільству інформацію про ситуацію на фронті [18, с. 5].

Разом із тим, західні дослідники та науковці часто не виділяють військову журналістику як окрему галузь, розглядаючи її радше як частину кризової журналістики, яку можна співвіднести із висвітленням подій у зонах стихійного лиха, техногенних катастроф або інших надзвичайних ситуацій. Такий підхід пояснюється, зокрема, спільними етичними й професійними викликами, з якими стикаються журналісти в умовах ризику для життя, високої інформаційної чутливості подій, потреби в оперативному зборі й перевірці даних

Термін «воєнний конфлікт» є досить поширеним і використовується як у повсякденному житті, так і в офіційних документах, наукових працях та публіцистичній літературі. У широкому розумінні, воєнний конфлікт є

гострою формою зіткнення сторін для вирішення вагомих протиріч із застосуванням збройної могутності. У вузькому розумінні, це одна з форм збройних сутичок за участі військових формувань. «Воєнний конфлікт» також можна визначити як протиборство або протистояння, форму вирішення протиріч між державами або соціальними групами з використанням зброї [33].

Журналістика зіткнення (conflict journalism) надає можливість фаховим журналістам створювати якісні, аналітичні матеріали не лише про самі збройні дії, а й про всі сфери суспільного життя, які прямо чи опосередковано залежать від війни. Такий підхід охоплює соціальні, економічні, політичні та гуманітарні аспекти, зумовлені конфліктом.

С. Бровко, співавтор книги «Журналісти на війні» [31], військовий журналіст, підполковник Державної прикордонної служби, зазначає, що професійна діяльність військових журналістів суттєво відрізняється від щоденної роботи представників цивільних ЗМІ. Головною особливістю є постійне перебування в зоні підвищеного ризику, де необхідно оперативно отримувати та перевіряти інформацію в умовах бойових дій. Військові журналісти працюють не лише над створенням офіційних звітів чи власного контенту, а й активно сприяють роботі цивільних колег. Вони надають їм попередньо зібрані матеріали, аналітичні висновки, забезпечують елементарну безпеку на передовій. Така взаємодія підвищує ефективність інформаційного фронту та сприяє формуванню достовірної картини подій. Військові журналісти виступають посередниками між армією та суспільством, забезпечуючи відкритість та прозорість комунікації у воєнний час.

В умовах збройного конфлікту саме журналісти взяли на себе ключову роль у висвітленні актуальних подій з фронту. Вони стали основним джерелом інформації про перебіг бойових дій, діяльність військовослужбовців, складнощі збройного протистояння, обстріли мирного населення та повсякденне життя цивільних осіб у зонах бойових зіткнень.

Їхня діяльність забезпечує суспільство достовірними та оперативними даними, формуючи загальне уявлення про реалії війни та впливаючи на міжнародний дискурс щодо збройної агресії.

В умовах особливого періоду та воєнно-політичних конфліктів органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування організовують та впроваджують постійно діючі інформаційні рубрики щодо дій населення у надзвичайних ситуаціях, пов'язаних із застосуванням зброї. Ці рубрики публікуються в друкованих та інших засобах масової інформації з активним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, аудіовізуальних та інтерактивних платформ. Крім того, соціальна реклама використовується як інструмент інформування та підвищення обізнаності населення щодо правил поведінки в кризових ситуаціях [12, с. 179]. Такий підхід сприяє систематичному та оперативному донесенню важливої інформації до населення, забезпечуючи його готовність до адекватних дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

У своїй фундаментальній праці з журналістики конфлікту Р. Говард (Ross Howard) визначає ключові завдання, які мають виконувати журналісти, що працюють у зонах воєнного протистояння. Ці завдання є етичним і професійним орієнтиром для репортерів:

1. Зрозуміти конфлікт – вивчити його суть, структуру, учасників, інтереси сторін та динаміку розвитку.
2. Оприлюднити передумови та причини – пояснити громадськості, як виник конфлікт, що стало поштовхом до його ескалації.
3. Чесно висвітлювати – дотримуватися об'єктивності, уникати упередженості, не допускати маніпуляцій.
4. Представити цивільну сторону – давати голос постраждалим, мирним мешканцям, переселенцям, волонтерам.
5. Висвітлювати зусилля щодо миру – інформувати про спроби встановлення перемир'я, дипломатичні ініціативи, громадські акції.

6. Визнавати справедливий вплив – розуміти наслідки журналістської роботи для аудиторії, її потенціал впливу на хід подій або суспільну думку [5, с. 12].

Дії кожного журналіста в зоні бойових дій мають величезне значення не лише для його власного життя, а й для життя військових та цивільних поруч. Воєнна журналістика передбачає роботу в умовах підвищеної небезпеки, і тому журналіст повинен усвідомлювати відповідальність за кожен свій крок, за кожне слово, за кожен кадр. У таких умовах уже не йдеться про особисті амбіції чи самореалізацію — йдеться про професійну етику, тверезий розрахунок і вміння працювати на межі.

Прагнення «показати більше» чи «дістати ексклюзив» не може виправдати порушення правил безпеки чи ігнорування команд військового керівництва. Невчасна публікація фото або відео, яке демонструє місце розташування військ, техніки або дає ворогу бодай натяк на координати – може коштувати життя іншим. Військове командування не просто дає вказівки – воно несе відповідальність за цілісність операцій, за оборону, за людські життя. І журналіст зобов'язаний дотримуватися цих рамок, як би це не суперечило його творчим чи професійним амбіціям.

Крім того, важливо знати і дотримуватися стандартів воєнної журналістики – мати відповідне екіпірування, акредитацію, проходити інструктажі з мінної безпеки, розуміти, як поводитися у надзвичайних ситуаціях. Уміння швидко приймати рішення, дотримуватися інструкцій, не піддаватися паніці – це не лише питання виживання, а й професіоналізму. Журналіст у таких умовах повинен бути не менш підготовленим, ніж військовий.

Робота журналіста під час війни – це не просто передача новин. Це відповідальна місія з донесення правди, захисту суспільного інтересу і при цьому – недопущення жодної шкоди. У цій справі немає місця імпульсивності чи легковажності. Є лише точність, зваженість, повага до людського життя та до професії [13, с. 270].

Одним із ключових принципів військової журналістики є забезпечення достовірності інформації. В умовах військового конфлікту журналісти зобов'язані ретельно перевіряти джерела, фактичні обставини подій, статистичні дані та утримуватися від поширення непідтвердженої або неперевіреної інформації. Поширення чуток, маніпуляцій або перекручених фактів може мати серйозні наслідки як для військових, так і для цивільного населення. Тому журналістська відповідальність передбачає суворе дотримання стандартів фактчекінгу, а також етичне ставлення до публікації потенційно чутливої інформації [14, с. 40].

Важливою складовою військової журналістики є здатність глибоко розуміти та контекстуалізувати військові події. Це передбачає всебічний аналіз політичних, соціальних, економічних та історичних чинників, які зумовлюють розвиток конфліктів і бойових дій. Військова журналістика має спиратися не лише на репортажі з місця подій, а й на ширший контекст, який допомагає аудиторії сформуванню цілісного уявлення про ситуацію. Крім того, цей напрям журналістики базується на дотриманні етичних норм, серед яких захист права громадськості на достовірну інформацію, збереження конфіденційності джерел, повага до постраждалих та їхніх родин, категоричне уникнення елементів пропаганди та інформаційних маніпуляцій [9, с. 55].

Психологічна безпека журналістів є актуальною, але недостатньо висвітленою темою в медіа, особливо в умовах військового конфлікту. Більшість видань ігнорують цей аспект, тому він залишається невидимим у професійних дискусіях. Водночас журналісти, які працюють у зоні бойових дій, зазнають не лише фізичного, а й значного психологічного стресу. Психічне здоров'я таких професіоналів перебуває під постійною загрозою через стрес і травматичні події. З огляду на це, важливо визначити межу між суспільно значущим матеріалом та особистими емоційними реакціями журналіста. Регулярне обговорення побаченого і пережитого з редакцією допомагає зняти психологічну напругу журналіста. Це також допомагає

систематизувати інформацію та структурувати майбутні публікації, підвищуючи їхню якість та достовірність. Тому впровадження системи психологічної підтримки є необхідною складовою професійної діяльності журналістів у воєнний час. Надання такої підтримки сприяє не лише збереженню здоров'я медійників, а й більш ефективному виконанню ними своїх функцій [3].

Основною цільовою аудиторією інформаційного продукту є працівники ЗМІ, які потенційно планують працювати військовими журналістами. Крім того, важливою аудиторією є державні служби, зокрема органи соціального захисту та охорони здоров'я, які надають підтримку та сприяють підвищенню безпеки журналістів у зоні конфлікту. Ще однією значною групою споживачів інформації є пересічні громадяни, які не мають достатніх знань про роботу медіа в умовах війни або прагнуть детально розібратися в цих процесах. У цьому контексті журналіст має ретельно відбирати матеріали для публікації, адже не все, що зафіксовано камерою чи фотографією, підходить для ефіру чи друку. Провідні медіаексперти рекомендують оцінювати контент очима героїв історії, що допомагає побачити його під іншим кутом зору та врахувати етичні аспекти висвітлення. Аналіз матеріалу з точки зору суб'єктів висвітлення сприяє підвищенню відповідальності журналіста та формуванню довіри аудиторії. Таким чином, цільова аудиторія та етичні стандарти взаємопов'язані у забезпеченні якості та відповідальності інформаційних продуктів у воєнний час [7, с. 96].

Експерти наголошують, що війна триває не лише на фізичних територіях, а й в інформаційному просторі. У цьому контексті дослідниця Кримської правозахисної групи І. Сєдова пропонує комплекс заходів з протидії мові ворожнечі. Зокрема, рекомендується здійснювати систематичний моніторинг мови ворожнечі як в україномовному, так і в російськомовному сегментах Інтернету; виявляти джерела такого контенту та вивчати ступінь його впливу на суспільну свідомість. Також необхідно створити законодавчу базу, яка б відповідала міжнародним стандартам у

сфері свободи вираження поглядів і була спрямована на запобігання закликам до насильства та дегуманізації. Випадки публічних закликів до знищення соціальних груп мають бути розслідувані, а винні особи притягнуті до відповідальності. Автор наголошує на необхідності впливу на власників соціальних мереж з метою вдосконалення механізмів виявлення та блокування мови ворожнечі. Також пропонується залучити фахівців до створення штучного інтелекту, здатного автоматично виявляти небезпечний контент. Громадянське суспільство, зі свого боку, має самостійно здійснювати моніторинг таких проявів та публічно засуджувати авторів таких висловлювань. Важливим елементом протидії є розвиток медіаграмотності, зокрема в частині розпізнавання ворожої риторики та формування навичок критичного споживання інформації [28].

Я. Табінський звертає увагу на те, що фоторепортаж під час війни перетворюється на акт культурного, історичного й навіть дипломатичного спротиву. Завдяки фотографії війна набуває обличчя: вона перестає бути абстракцією, цифрою в зведенні чи сухим аналітичним викладом. Кожен кадр, зроблений у реальних умовах бойових дій або серед руїн цивільної інфраструктури, документує злочини, біль і гідність [32, с. 124].

Отже, військова журналістика відіграє вагомий роль у висвітленні збройних конфліктів, надаючи суспільству правдиву й оперативну інформацію з місця подій. Військові кореспонденти працюють у надзвичайно складних і небезпечних умовах, часто ризикуючи життям заради донесення правди. Їхня діяльність потребує високого рівня професіоналізму, етичної відповідальності та психологічної стійкості. Завдяки їхній роботі формується суспільне розуміння війни, підтримка армії та міжнародна увага до подій.

1.2. Особливості та виклики військової журналістики в умовах російсько-української війни

В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України поява військових журналістів з фото- та відеотехнікою стала звичним явищем. Війна суттєво трансформувала українську школу військової журналістики, призвела до її якісного зростання та професіоналізації. Саме військові журналісти, перебуваючи безпосередньо в зоні бойових дій, стали основними носіями інформації про події на фронті. Їх робота забезпечує достовірне, своєчасне та документальне висвітлення життя Збройних Сил України у воєнний час. Вони не лише фіксують реалії військового життя, а й формують історичну пам'ять про опір українського народу. Робота журналістів у погонах є важливим елементом інформаційної безпеки держави та протидії ворожій пропаганді. Вони виконують не лише комунікативну функцію, а й сприяють зміцненню бойового духу як військових, так і цивільного населення. Таким чином, військова журналістика в Україні набуває стратегічного значення в умовах сучасної війни.

Умови взаємодії Збройних Сил України, інших складових сил оборони та представників засобів масової інформації в умовах воєнного стану регулюються низкою нормативно-правових актів. Правовою основою такої взаємодії є Конституція України, закони України, укази Президента України, а також накази Міністерства оборони та Головнокомандувача Збройних Сил України. Важливу роль відіграють офіційні звернення Ради національної безпеки і оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України до цивільного населення, журналістів та лідерів громадської думки. Ці документи містять положення щодо перевірки та поширення інформації, дотримання вимог безпеки, комунікації у воєнний час. Вони також враховують роз'яснення Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України щодо захисту інформації. Рекомендації Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України та Служби безпеки України, адресовані журналістам, які висвітлюють бойові дії, трагічні події та інші

аспекти війни, сприяють регулюванню комунікації. Додатковою нормативною базою є міжнародні договори України, що регулюють діяльність ЗМІ в умовах збройного конфлікту. Усі ці джерела враховують специфіку національної безпеки, інформаційної політики та оборони в умовах російсько-української війни. Таким чином, правова база взаємодії ЗМІ у воєнний час є складною та багаторівневою [29, с. 136].

Відповідно до статті 34 Конституції України, свобода слова може бути обмежена в умовах воєнного стану в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку. Такі обмеження є легітимними, якщо вони відповідають принципам необхідності та пропорційності. Незважаючи на юридично допустимі обмеження, Україна у 2022 році піднялася в міжнародному Індексі свободи преси, що свідчить про дотримання базових стандартів інформаційної прозорості навіть в умовах збройного конфлікту. У цьому контексті особливого значення набуває роль журналістів як комунікаторів достовірної інформації та контекстуального аналізу. Їхнє завдання полягає не лише в оперативному поширенні фактів, а й у більш глибокому розумінні подій, що відбуваються. Надання перевіреної інформації дозволяє громадянам приймати обґрунтовані рішення, зберігаючи критичне мислення в умовах інформаційної турбулентності. Зокрема, журналістика виконує функцію громадського контролю, сприяє публічній підзвітності та зміцнює довіру до демократичних інститутів. Таким чином, навіть у часи загроз медіа мають залишатися носіями правди, яка слугує основою для стійкості суспільства [19].

У контексті воєнної журналістики діяльність кореспондента часто виходить за рамки традиційних новинних репортажів. За словами П. Катеринича, журналіст на війні часто виконує функцію, подібну до функції розвідника, документуючи факти воєнних злочинів і передаючи фото- та відеоматеріали з місця подій. Під час такої роботи можуть виникати складні етичні дилеми, зокрема, щодо демонстрації зруйнованої інфраструктури, облич полонених або тіл загиблих [15]. Публікація такого

контенту допомагає інформувати громадськість про масштаби трагедії, але часто суперечить журналістським принципам поваги до людської гідності та недоторканності приватного життя. З огляду на це, кореспондент має виважено підходити до вибору матеріалів для публікації, враховуючи як суспільну значущість інформації, так і етичні наслідки її оприлюднення. Військова журналістика вимагає високого рівня професійної самосвідомості, емпатії та вміння аналізувати ситуації з моральної точки зору. Тому важливо не лише технічно зафіксувати факти, а й подати їх відповідально, не травмуючи ні аудиторію, ні учасників подій. У цьому контексті журналіст є не лише свідком війни, а й посередником між болючою реальністю та суспільним сприйняттям.

Журналістика воєнного часу виконує не лише інформаційно-комунікативну функцію, а й документально-фіксуючу, зберігаючи свідчення історичних подій, передаючи емоційний стан суспільства та дух епохи. У процесі відображення просторово-часових координат війни медіа створюють специфічні наративи, в яких формуються нові образи, лексеми, стилістичні конструкції. Мова журналістики трансформується під впливом загального військового дискурсу, в якому чітко простежується ідеологічний вектор, елементи пропаганди, перехід до індивідуалізованих форм подачі інформації. Мова ЗМІ наближається до повсякденного спілкування, включаючи розмовні конструкції, емоційні оцінки та експресивну лексику. Як наслідок, з'являється новий синтаксис, а також риси так званої « нової мови », що характеризується символічними кодами, евфемізмами та патріотичною риторикою. Журналісти, ведучі, коментатори, блогери та лідери думок стають більш відкритими у висвітленні військової тематики, дозволяючи собі особистісне позиціонування. Цей процес сприяє формуванню нових стандартів публічної комунікації, які водночас вимагають переосмислення меж професійної етики та об'єктивності. Таким чином, воєнна журналістика трансформує не лише зміст повідомлень, а й саму комунікаційну модель медіа [16, с. 74].

М. Бутиріна звертає увагу на те, що в умовах російсько-української війни традиційні підходи журналістики миру, такі як «надання голосу всім сторонам», «емпатія» та «розуміння», виглядають суперечливими та потенційно загрозливими. Такі практики, зокрема гуманізація агресора, можуть сприяти легітимізації його позиції в публічному просторі, створюючи уявну симетрію між жертвою та агресором. З іншого боку, журналістика, побудована на принципах чіткої дихотомії «ми/вони», є більш ефективною в умовах інформаційної війни, оскільки дозволяє зберігати ідентичність нації, консолідувати суспільство та протистояти ворожій пропаганді. Вимога «гуманізації всіх сторін конфлікту» в таких умовах виглядає не лише контрпродуктивною, але й етично сумнівною, оскільки розмиває межі відповідальності та істини. Дегуманізація ворога у воєнний час може слугувати психологічним захистом та мобілізаційним інструментом. Формула журналістики миру як «ненасильство + творчість» у ситуації збройної агресії виглядає утопічною, адже відмова від опору в таких умовах означає фактичну капітуляцію і втрату державного суверенітету. Таким чином, під час війни журналістика змінює свою етичну парадигму, адаптуючись до реалій виживання нації [6, с. 67].

Висвітлення інформації про загиблих, поранених, зниклих безвісти або заручників вимагає підвищеного рівня журналістської відповідальності та ретельної перевірки фактів. Надання таких чутливих даних має ґрунтуватися виключно на надійних, компетентних джерелах. Найбільш достовірною є інформація, отримана безпосередньо від очевидців або осіб, які перебували поруч із жертвами під час інциденту. Важливо дотримуватися принципів верифікації, зокрема, порівнюючи отримані дані з офіційними повідомленнями уповноважених державних органів [35]. Водночас навіть офіційна інформація потребує додаткового підтвердження для забезпечення точності та уникнення поширення неправдивих відомостей. Така практика допомагає знизити ризик дезінформації, запобігає можливим етичним порушенням, захищає гідність постраждалих та їхніх родин. Журналісти

повинні бути чутливими до контексту подій, усвідомлюючи потенційні психологічні наслідки публікації такої інформації для близьких. Крім того, повідомлення про втрати слід подавати обережно, у виваженій тональності, з дотриманням етичних стандартів щодо формулювання заголовків та візуального ряду. Такий підхід є основою професійної та етично відповідальної роботи ЗМІ під час війни.

Висвітлюючи чутливу інформацію, зокрема трагедії, пов'язані зі смертю, пораненням чи викраденням людей, журналісти повинні пам'ятати про два ключові аспекти. По-перше, поширення недостовірної інформації про долю конкретної людини може завдати глибокої психологічної травми її родичам, друзям та близьким. Некоректна або передчасна інформація може викликати паніку, посилити емоційну напругу, сприяти поширенню чуток. По-друге, навіть якщо фактична достовірність інформації підтверджується, публікація такої інформації може становити реальну загрозу життю або безпеці людини, яка перебуває в полоні чи заручнику [17]. У таких ситуаціях безвідповідальна інформація може бути використана ворогом у тактичних цілях або ускладнити процес звільнення. Тому вкрай важливо дотримуватися принципів верифікації, збалансованості та професійної етики. Журналісти повинні координувати свої дії з офіційною владою, уникати сенсаційності та враховувати потенційні наслідки своїх публікацій. Такий підхід є фундаментальним для забезпечення інформаційної безпеки та збереження довіри суспільства до ЗМІ в умовах воєнного стану.

Висвітлення загибелі українських військовослужбовців у ЗМІ є складним і відповідальним завданням, яке вимагає особливо делікатного та етично виваженого підходу. Журналісти повинні усвідомлювати суспільну значущість такої інформації, водночас враховувати необхідність збереження приватного життя та гідності родичів загиблих. Публічна інформація про поховання не повинна перетворюватися на сенсаційне шоу чи порушувати інтимну природу скорботи [34]. Важливо дотримуватися журналістських стандартів, зокрема уникати емоційної експлуатації горя, надмірної

деталізації та використання візуальних образів, які можуть травмувати глядачів. При підготовці таких сюжетів важливо враховувати можливі психологічні наслідки як для родин загиблих, так і для широкої аудиторії. Завдання журналіста – знайти баланс між правом громадськості на доступ до інформації та моральним обов'язком захистити особистий простір родин загиблих. Етичне висвітлення теми смерті має ґрунтуватися на принципах гуманності, обережності та поваги. Такий підхід сприяє формуванню відповідального інформаційного простору та запобігає девальвації трагічних подій через їх рутинізацію чи комерціалізацію в медіа.

Забезпечення анонімності учасників і свідків подій у зоні збройного конфлікту є одним із ключових принципів етичної журналістики, оскільки ці люди часто перебувають під реальною загрозою життю або безпеці. Публічне розкриття їхньої особистості – в тому числі демонстрація обличчя, згадування імені та прізвища – допустиме лише за умови абсолютної впевненості у відсутності потенційних ризиків для них або їхніх близьких. У цьому контексті цілком виправданим є використання прийомів анонімізації: зйомка зі спини, використання балаклави, затемнення кадру, приховування облич під час монтажу, відмова від озвучення персональних даних. Такі заходи покликані захистити джерела інформації, зберігаючи при цьому журналістську чесність. Також необхідно зробити попередню оцінку ймовірних наслідків ідентифікації особи в публічному просторі з урахуванням оперативної обстановки в регіоні. У разі виникнення сумнівів журналістам варто звернутися до профільних експертів, зокрема представників правоохоронних органів, правозахисників або кризових консультантів. Крім того, слід інформувати аудиторію про причини дотримання принципу анонімності, пояснюючи, що це пов'язано з міркуваннями безпеки. Такий підхід сприяє зміцненню довіри до ЗМІ та формуванню культури відповідального висвітлення подій у воєнний час. [25].

На думку дослідниці В. Посмітної, вивчення сучасної антиукраїнської маніпулятивної пропаганди свідчить про важливість збереження анонімності

учасників та свідків подій у зоні конфлікту як ключового механізму забезпечення інформаційної безпеки. Такий підхід є результатом необхідного балансу між потребою надання суспільству достовірної інформації та етичним обов'язком захищати особисту безпеку інформаторів. У сучасних умовах воєнного часу публікація навіть фрагментарних ідентифікаційних даних може призвести до переслідування або репресій з боку ворожих сил. Тому журналісти повинні не лише дотримуватися професійних стандартів конфіденційності, а й використовувати відповідні технічні засоби маскування, наприклад, приховувати обличчя, змінювати голос, уникати згадок про своє місцезнаходження. При цьому важливо залишатися прозорими з аудиторією, пояснюючи причини вжитих заходів. Така стратегія зміцнює довіру до медіа, демонструючи відповідальність як перед інформаторами, так і перед споживачами інформації. Дотримання етичних принципів у репортажах із зон конфлікту дозволяє створити безпечні умови для свідків, не знижуючи при цьому журналістської цінності репортажів. В результаті зберігається ключовий принцип інформування без шкоди [24, с. 81].

В умовах військового конфлікту особливо важливо обмежити публікацію чутливої інформації, пов'язаної з пересуванням або дислокацією військ, чисельністю особового складу на певних ділянках фронту, типами та кількістю озброєння конкретних бойових підрозділів, а також командними і тактичними планами. Розголошення такої інформації може становити загрозу національній безпеці, спричинити жертви серед військових або полегшити противнику коригування вогню. Водночас, за умови, що така інформація була офіційно оприлюднена компетентним державним або військовим органом, її поширення в ЗМІ є дозволеним. У таких випадках журналісти мають право посилатися на ці джерела, покладаючись на їхню поінформованість та відповідальність за публічне розголошення. Однак важливо дотримуватися принципу збалансованості та перевірки навіть офіційно поширених повідомлень, оскільки вони можуть бути частиною інформаційних операцій

або мати обмежений контекст. Надмірна деталізація матеріалів може мати непередбачуваний вплив на перебіг бойових дій, що вимагає від журналіста високої компетентності та відповідальності. Таким чином, свобода слова у воєнний час має поєднуватися зі свідомим ставленням до питань інформаційної безпеки. [22].

У випадках, коли йдеться про потенційно чутливу інформацію, яка не була офіційно оприлюднена, журналісти зобов'язані діяти з максимальною обережністю. Будь-які, навіть незначні, сумніви щодо можливих ризиків для безпеки військовослужбовців мають розглядатися як підстава для утримання від публікації відповідної інформації. Такий підхід є проявом не лише професійної етики, а й відповідального ставлення до національної безпеки. Особливо важливо враховувати, що в умовах гібридної війни навіть непряма інформація, яка здається незначною, може бути критично важливою для противника. У зв'язку з цим рекомендується звертатися до незалежних експертів або професіоналів у сфері оборони для додаткової оцінки ситуації. Такий експертний висновок може слугувати запобіжником від ненавмисного сприяння інформаційним операціям противника. Зрештою, пріоритетом має бути захист життя і здоров'я військових, що вимагає не лише професійної підготовки журналістів, а й високого рівня інформаційної культури. Таким чином, журналістика у воєнний час вимагає ретельного зважування кожного слова, яке може мати стратегічні наслідки [21].

Незважаючи на суспільну значущість певних новин, в умовах військового конфлікту їхня публікація вимагає особливої обережності. Неконтрольоване поширення чутливої інформації може призвести до фатальних наслідків, у тому числі до жертв серед військових або цивільного населення. Насамперед це стосується даних, які потенційно можуть бути використані противником у тактичних або стратегічних цілях. До такої інформації належать координати дислокації та маршрути пересування підрозділів, чисельність особового складу та наявність техніки, структура оборонних ліній, а також інформація про заплановані операції або обрану

тактику. Навіть часткова або непряма інформація може бути частиною аналітики противника, яка формує картину ситуації на фронті. В умовах війни журналіст має зважати не лише на достовірність даних, а й на їхній потенційний вплив на безпеку. Тому принцип «не нашкодь» залишається пріоритетним, що вимагає від представників ЗМІ високого рівня відповідальності та критичного мислення. Інформація має публікуватися лише після ретельної перевірки її джерел та наслідків [10].

Водночас увага також приділяється інформації, яка може бути використана для переслідування осіб, зокрема волонтерів, військовослужбовців, активістів та їхніх родин. У воєнний час розголошення такої інформації може поставити під загрозу їхню безпеку та життя. Саме тому кожен випадок потенційного розголошення персональних даних потребує ретельного аналізу з урахуванням можливих ризиків. Навіть наявність незначних сумнівів щодо негативних наслідків для безпеки має слугувати підставою для утримання від публікації. Пріоритетом є захист як військових, так і цивільних осіб у зоні конфлікту. Відповідальність журналістів полягає в дотриманні етичних норм і забезпеченні безпеки джерел та учасників подій. Рішення про публікацію інформації має ґрунтуватися на принципі поміркованості та обережності. У цьому контексті важливо враховувати рекомендації фахівців з безпеки та експертів з кризового менеджменту. Такий підхід мінімізує ризик заподіяння шкоди та допомагає врятувати життя у складних обставинах. Загалом дотримання цих стандартів сприяє формуванню професійної та відповідальної журналістики у воєнний час» [11].

Журналісти-кореспонденти та репортерські групи, які працюють у зоні бойових дій, мають статус цивільних осіб відповідно до положень Женевських конвенцій. Вони зобов'язані дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права та уникати будь-яких дій, які можуть призвести до того, що їх сприйматимуть як комбатантів. Зокрема, кореспонденти повинні бути обережними при перетині державних кордонів, оскільки незаконний перетин,

наприклад, російського кордону може призвести до кримінального переслідування. Рекомендації для журналістів, що регулюють їхню діяльність у воєнний час, детально викладені в Додатку 2 до Наказу № 73 Головнокомандувача Збройних Сил України [26]. Цей документ містить інструменти для чіткого розмежування статусу цивільних осіб та учасників бойових дій, заборону на використання військових розпізнавальних знаків та носіння військової форми, а також заборону на володіння зброєю працівниками ЗМІ. Важливим аспектом медіа-безпеки є також знання ключових положень Кримінального кодексу, які регулюють відповідальність за порушення у цій сфері. Такий підхід сприяє збереженню статусу журналістів як нейтральних спостерігачів та забезпеченню їхньої безпеки під час виконання професійних обов'язків. Таким чином, дотримання цих правил є необхідною умовою для законної та безпечної роботи ЗМІ в зоні конфлікту.

Отже, військова журналістика в умовах російсько-української війни має свої особливості, зокрема постійну роботу в умовах інформаційної війни та необхідність протистояти фейкам і пропаганді. Журналісти змушені працювати в небезпечних зонах, часто під обстрілами, що вимагає не лише професійних знань, а й фізичної витривалості та емоційної стійкості. Одним із головних викликів є збереження балансу між правдою, військовою таємницею і безпекою військових. Попри всі труднощі, воєнні кореспонденти відіграють важливу роль у документуванні історії, формуванні національної свідомості та приверненні уваги світу до подій в Україні.

Висновки до розділу. Військова журналістика є окремим напрямом журналістики, що висвітлює події, пов'язані з армією, війною, обороною та безпекою держави. Вона потребує високого рівня професійної підготовки, зокрема знань про військову справу, міжнародне гуманітарне право та стандарти безпеки. В умовах повномасштабної війни військові журналісти виконують надважливу місію – оперативно інформують громадськість про хід бойових дій, життя військових і ситуацію на фронті. Їхня робота має подвійний характер: з одного боку – це об'єктивне інформування, з іншого – інформаційний спротив ворожій пропаганді. Військові кореспонденти часто працюють у надзвичайно небезпечних умовах, ризикуючи власним життям. Вони стикаються з етичними дилемами щодо публікації інформації, яка може зашкодити обороноздатності або життю бійців. Надзвичайно важливою є співпраця журналістів з військовими структурами, яка дозволяє зберігати баланс між відкритістю інформації та безпекою. Також значну роль відіграє психологічна стійкість журналістів, адже вони часто стають свідками людських трагедій. Військова журналістика є інструментом формування громадської думки, національної ідентичності та підтримки бойового духу. У часи війни вона перетворюється з простої професії на форму служіння суспільству та державі.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ЖУРНАЛІСТІВ ПРОТЯГОМ 2022-2024 РР.

2.1. Висвітлення воєнних подій Андрієм Цаплієнком

З огляду на нинішні реалії українського суспільства журналіст виступає важливою фігурою, яка доносить правду до громадян і виконує важливу функцію регулювання інформаційного простору під час повномасштабного військового вторгнення російської федерації в Україну.

Андрій Цаплієнко – один з провідних українських військових журналістів, чия професійна кар'єра налічує понад два десятиліття. З 1999 року він працював у багатьох гарячих точках світу, включаючи Афганістан, Македонію, Ірак, Кот-д'Івуар, Непал, Південну Осетію, Ліберію, Колумбію та інші країни, здобувши безцінний досвід висвітлення збройних конфліктів. Сьогодні журналіст продовжує працювати безпосередньо на передовій в Україні, інформуючи громадськість про поточні події в зоні бойових дій. На війні бачиш крихкість людського життя», – говорить Андрій Цаплієнко [14]. Його робота сприяє підвищенню суспільної свідомості та зміцненню інформаційної безпеки країни. Водночас вона демонструє важливу роль незалежної журналістики під час війни, коли об'єктивне висвітлення подій набуває першочергового суспільного значення.

Український тележурналіст та військовий репортер Андрій Цаплієнко наголосив, що початок війни став очевидним ще навесні 2021 року. Тоді він та журналістка онлайн-медіа «Hromadske.tv» Наталія Гуменюк ініціювали об'єднання журналістів для спільних дій. За його словами, першочерговим завданням журналістської спільноти було подолати корпоративні та комерційні інтереси і сформувати інформаційний, а не пропагандистський фронт для протидії інформаційній війні. Він підкреслив, що ця війна почалася з інформаційної агресії проти української свідомості, способу життя та ментальних цінностей [4].

Андрій Цаплієнко висвітлює війну під обстрілами, щоденно ризикуючи своїм життям. Воєнкор наголошує: «Журналіст має вміти якісно написати і відзняти сюжет. ...для роботи у воєнний час треба пройти базову медично-тактичну підготовку, щоб розуміти, як діяти у випадку небезпеки для здоров'я чи поранення. Радив би завжди носити з собою аптечку, не знімати її з себе. І працювати у бронежилеті і касці. Прилетіти може будь-де і в будь-який момент» [Цит. за: 20, с. 83].

Показовим прикладом висвітлення життя військових у ЗМІ є сюжет програми новин ТСН від 1 січня 2024 року (<http://surl.li/ucnjq>), в якому журналіст Андрій Цаплієнко безпосередньо відвідав підрозділи Збройних сил України на передовій. У репортажі були представлені будні захисників у польових умовах під час святкування Нового року, а також записані інтерв'ю з військовими про їхні сподівання на майбутнє.

Андрій Цаплієнко наголошує на необхідності базової медичної та тактичної підготовки для працівників ЗМІ, які працюють у зоні бойових дій. Така підготовка дозволяє журналістам бути обізнаними про потенційні загрози для здоров'я та правильно реагувати у разі поранення. Цаплієнко також наголошує на важливості постійного носіння з собою аптечки, яка завжди повинна бути при собі. Крім того, він радить використовувати засоби індивідуального захисту, такі як бронежилет і каска, оскільки небезпека може виникнути будь-де і будь-коли. Ці практичні поради спрямовані на мінімізацію ризиків та підвищення безпеки журналістів під час виконання ними професійних обов'язків. Врахування таких рекомендацій є важливим елементом організації роботи ЗМІ у військовому середовищі. Таким чином, підготовка та екіпірування журналістів має стати частиною їхньої професійної відповідальності в умовах збройного конфлікту.

Військовий кореспондент Андрій Цаплієнко відомий не лише своєю професійною роботою з висвітлення військових дій безпосередньо з передової, а й глибоким аналітичним підходом до подій, що відбуваються на окупованих територіях України. В рамках загальнонаціонального

телемарафону «Єдині новини» (телеканал «1+1») був запрошений в якості експерта для аналізу ситуації на тимчасово окупованих територіях, зокрема, проблеми колабораціонізму в Херсонській, Донецькій областях та Криму. Спираючись на власний журналістський досвід роботи в зонах конфліктів, Цаплієнко надав глибоку оцінку причин появи колабораціоністів, способів їх викриття та потенційної загрози, яку вони становлять для національної безпеки.

Його експертна позиція базується на багаторічному досвіді роботи в «полі» – в гарячих точках як в Україні, так і за кордоном. Унікальність журналістської діяльності Цаплієнка полягає в поєднанні можливості працювати безпосередньо в зоні активних бойових дій з умінням проводити якісний аналіз військово-політичної ситуації для широкої аудиторії. Важливо зазначити, що участь Цаплієнка у вищезгаданій телепрограмі відбулася вже після того, як він отримав поранення внаслідок обстрілу російськими військами Чернігівської області, виконуючи редакційне завдання, і на передачу він прийшов на милицях. Навіть за таких обставин журналіст продовжив свою професійну діяльність, що свідчить про його високий рівень відповідальності та відданості журналістському обов'язку у воєнний час.

Журналістські матеріали військового кореспондента каналу «1+1» Андрія Цаплієнка публікують на своїх платформах різні онлайн-медіа, оскільки довіряють його думці. Наведемо приклади із різних інтернет-ЗМІ.

Онлайнове медіа «New Voice» часто звертається до публікацій Андрія Цаплієнка. Наприклад, матеріал «Солдати, про яких забула країна» (<https://nv.ua/ukr/opinion/geroji-ta-medali-soldati-pro-jakih-zabula-krajina-72496.html>) є прикладом публіцистики, що поєднує елементи репортажу, нарису та емоційно насиченої авторської колонки. Текст побудований на розповідях про конкретних військових – «Бурана» та Олександра Кулика, які, попри серйозні поранення, виявили героїзм і прагнули повернутися на фронт. Автор свідомо апелює до почуттів читача, застосовуючи риторичні запитання, гіперболи, порівняння, щоб посилити емоційний вплив та

викликати емпатію. Андрій Цаплієнко контрастує самовідданість бійців із байдужістю бюрократичної державної машини, підкреслюючи несправедливість системи нагородження та відсутність належної уваги до реальних героїв. Його мова багата на метафори та іронію, що створює відчуття особистої участі й розчарування автора як журналіста та громадянина. Він використовує приклади з іноземного досвіду (згадка про «Пурпурове серце» в США), щоб підсилити критику української системи. Ключове послання тексту – необхідність суспільного визнання справжніх героїв, оскільки в іншому випадку їхнє місце можуть зайняти псевдогерої. Текст спрямований на пробудження громадянської відповідальності та переосмислення ролі держави в умовах війни. У цілому, публікація є потужним медіаінструментом, який виконує як інформативну, так і морально-просвітницьку функцію, що є характерним для якісної військової журналістики.

На платформі «RFI» можна ознайомитись з відеоінтерв'ю, проведене з військовим кореспондентом Андрієм Цаплієнко. Це матеріал Надії Чернухи та Свєта Вєтрова під назвою «(ВІДЕО) Андрій Цаплієнко: В Україні зростає рівень бажання помститися» (<https://surli.cc/codgzx>) від 25.05.2025 р., що засвідчує глибоку емоційну, політичну та інформаційно-аналітичну насиченість інтерв'ю. Текст базується на поєднанні особистих вражень журналіста, досвіду перебування на передовій та політичного коментаря щодо міжнародної ситуації навколо України. Цаплієнко виступає не лише як військовий кореспондент, а й як громадський аналітик, що артикулює настрої українського суспільства – зокрема, зростання прагнення до помсти через масові воєнні злочини російської армії.

Військовий кореспондент підкреслює, що масові звірства, які російські військові здійснюють з наказу командирів, формують в Україні культуру втрат і пам'яті, яка живить емоційне напруження та ненависть. Особливою рисою цього медіатексту є етична межа між інформуванням і мобілізацією – Цаплієнко говорить мовою, що не тільки інформує, а й формує емоційну

реакцію, акцентуючи на почуттях гніву, болю й образи, притаманних мільйонам українців. Така стратегія є характерною для воєнної журналістики нового типу, яка працює не лише з фактами, а й з національним досвідом.

Крім того, текст виконує критичну функцію щодо позиції західних партнерів, зокрема США, які, на думку Цаплієнка, починають втрачати стратегічну моральну орієнтацію, зраджуючи Україну в геополітичному балансі на користь Росії. Цінним є й те, що журналіст надає глибший політичний контекст, зокрема – аналізує логіку Трампа, нагадує про провал Мінських домовленостей та попереджає про небезпеку заморожування конфлікту. Таким чином, цей медіаматеріал поєднує свідчення очевидця, моральний наратив, політичний аналіз і риторику попередження, створюючи комплексний образ війни як фізичного, психологічного та геополітичного явища. Він не тільки інформує, а й формує сприйняття подій, розширює дискурс відповідальності союзників і ставить перед аудиторією моральні та політичні питання національного масштабу.

Журналістські матеріали Андрія Цаплієнка також активно розміщуються на сайті «ТСН». До прикладу, публікація «Війна майбутнього: як на фронті працюють наземні дрони – ексклюзив від Цаплієнка» (<https://surli.cc/bnauux>) від 14.10.2024 р., що є яскравим прикладом сучасної воєнної журналістики, що поєднує інформування з емоційною залученістю аудиторії. Текст ґрунтується на реальному бойовому епізоді, що має як прикладне військово-технічне, так і символічне значення. Центральним об'єктом наративу стають наземні дрони «Тарган» та роботизовані платформи, котрі не просто виконують завдання на полі бою, а фактично беруть на себе функцію солдатів, ризикуючи «життям» замість людей. Їм надають людських рис – вони «ранилися», «повзуть», «втомилися», «жертвують собою», що сприяє виникненню емоційного зв'язку між аудиторією та технікою, посилює драматизм і водночас глибше розкриває гуманістичну ідею: зберегти життя солдатів за будь-яку ціну.

Текст побудований на опозиції «людина – машина», де друге є інструментом захисту першого. Такий підхід формує позитивне ставлення до автоматизації війни, легітимізує використання сучасних технологій як засіб порятунку, а не тільки знищення. Присутня ідея, що «війна майбутнього» вже відбувається тут і тепер, на українському фронті, а ЗСУ – її безпосередній учасник, інноватор, а не лише жертва. Таким чином, Україна представлена не як країна, що наздоганяє, а як така, що формує нові стандарти ведення бойових дій.

Автор використовує яскраві метафори, динамічні дієслова, цитати бійців, що додають автентичності, а також акценти на деталях (наприклад, «веселий» велосипед, що став дрон-евакуатором), які створюють ефект присутності. Незважаючи на втрату техніки, висновок публікації оптимістичний: життя бійців збережено, ворог витратив ресурси дарма, отже – місія виконана. Такий фінал не лише підкреслює цінність людського життя, але й відповідає логіці національного наративу: кожна жертва має сенс, якщо зберігає інше життя. Текст демонструє, як журналістика здатна трансформувати складні й трагічні події у потужний комунікаційний меседж про силу, витривалість і інноваційність українських захисників.

Окрім журналістської діяльності, Цаплиєнко активно розвиває власний телеграм-канал (<https://t.me/Tsaplienko>) із назвою «ЦАПЛИЄНКО_UKRAINE FIGTS», який слугує альтернативним джерелом інформації про перебіг військових подій. Відзначається, що публікації журналіста, зроблені безпосередньо з місця подій, часто містять інформацію, яка суттєво відрізняється від офіційних повідомлень. Ця особливість підкреслює незалежний характер його роботи та високий рівень довіри з боку аудиторії.

Військові блогери виконують важливу функцію документування збройного конфлікту, фіксуючи події в режимі реального часу і створюючи своєрідний цифровий архів, який має потенційну цінність для подальших історичних, соціальних і політичних досліджень. Ведення блогів сприяє накопиченню великої кількості візуального та текстового матеріалу, який

може бути використаний у процесі аналізу воєнної ситуації з різних точок зору. Завдяки відкритому характеру блог-платформ, спілкування в цьому форматі є інтерактивним: воно відбувається не лише між авторами та читачами, а й між представниками протилежних сторін конфлікту. Коментарі та дискусії, що супроводжують публікації, стають додатковим каналом передачі інформації, що, з одного боку, дозволяє охопити ширшу аудиторію, а з іншого – створює ризики поширення стратегічно важливих даних. Доступність таких платформ дає можливість як надавати оперативну інформацію, так і потенційно використовувати контент для пропаганди чи психологічного впливу. Таким чином, військові блоги в умовах сучасного гібридного конфлікту виконують як інформаційно-аналітичну, так і комунікативну функцію.

Андрій Цаплієнко у своєму телеграм-каналі демонструє особливості роботи журналіста в умовах гарячих точок, висвітлюючи події з лінії фронту у режимі реального часу. Одним із таких прикладів є відеоматеріал, знятий безпосередньо на позиціях українських військових під час артилерійських обстрілів. У цьому відео він документує наслідки атаки, зокрема пошкодження військової техніки та позицій, акцентуючи увагу на високому рівні небезпеки, що загрожує як армії, так і цивільному населенню. Крім того, Цаплієнко проводить аналіз бойових операцій, що дає можливість глядачам глибше зрозуміти поточну ситуацію на фронті. Такий підхід сприяє формуванню об'єктивного та комплексного уявлення про перебіг подій у зоні конфлікту. Завдяки оперативності та безпосередній присутності на місцях подій, журналіст надає цінний інсайт щодо реалій війни, що має важливе значення для інформування суспільства.

Отже, військовий кореспондент Андрій Цаплієнко професійно поєднує репортерську роботу з глибоким розумінням воєнної тематики, створюючи емоційно насичені й технічно точні матеріали. Його репортажі не лише інформують, а й формують у глядачів усвідомлення ціни війни та значення сучасних технологій у збереженні людського життя. Завдяки особистій

присутності на передовій Цаплієнко забезпечує автентичність і високу довіру до свого журналістського контенту.

2.2. Специфіка матеріалів телевізійного кореспондента Олександра Загородного

Олександр Загородний є спеціальним кореспондентом ТСН телеканалу «1+1» з 1998 року. У межах професійної діяльності він здійснив низку журналістських відряджень до зон військових конфліктів, зокрема до Косова, Афганістану, Іраку, на схід України. Журналіст підготував велику кількість матеріалів на тему війни, зокрема серію репортажів, присвячених обстрілам Донецького аеропорту. Його журналістська діяльність охоплює події захоплення Слов'янська, а також репортажі з передової у районах Дебальцевого, Щастя, Пісок та інших населених пунктів, де він працював у бойових умовах разом із українськими військовими.

Кореспондент «ТСН» Олександр Загородний не вважає себе військовим журналістом: «Просто зараз такий час – у нас війна. Треба її показувати. «За останні півтора року війна українцям набридла, комусь уже важко... Після всього негативу, якоїсь сірості, неприємних новин їм хочеться чогось іншого. Я їду, щоб “достукатися”: у нас за п’ятсот кілометрів рвуться снаряди. Якось це донести, інколи нагадати. Це не означає, що я хочу людей повернути: “От, дивіться, тут іде війна”. Просто хочеться, щоб вони не забували» [30].

Попри наявність родини, зокрема дружини та доньки, Олександр Загородний свідомо обирає роботу в небезпечних умовах, часто жертвуючи особистим комфортом і здоров'ям задля виконання журналістського обов'язку. Для нього професійна діяльність на фронті асоціюється не лише з обов'язком, але й із внутрішнім викликом, що сприймається як особиста місія та випробування. У своїх репортажах він прагне достукатися до свідомості співгромадян, наголошуючи на тому, що бойові дії тривають і потребують

уваги суспільства. Вибір професії журналіста став для нього усвідомленим ще у шкільні роки, коли він, надихнувшись прикладом відомої телеведучої Алли Мазур, вирішив присвятити себе інформаційній сфері не заради популярності, а задля досягнення суспільно вагомого результату.

Олександр Загородний народився в невеликому селі Черкасівці на Хмельниччині, де не було ані асфальтованих доріг, ані сільської ради, а до школи він щодня долав сім кілометрів до сусіднього Зінькова. Незважаючи на скромне походження, за двадцять років він здійснив професійний прорив, відвідавши понад шістдесят країн світу, зокрема й Північний полюс, і створивши сотні журналістських матеріалів на теми від музики до космосу й авіації. Його праця не лишається непоміченою — глядачі впізнають журналіста на вулицях і висловлюють вдячність за змістовні репортажі. Такий шлях свідчить про високий професіоналізм, наполегливість і глибоку мотивацію доносити правду до суспільства.

Журналістська діяльність Олександра Загородного мотивується не прагненням до вдячності, а внутрішнім почуттям справедливості та професійної відповідальності. Один із прикладів — його сюжет про дівчинку Настю Овчар, яка врятувала сестру з вогню, зазнавши при цьому тяжких опіків. Саме завдяки медійному розголосу, зокрема сюжету Загородного, вдалося організувати її порятунок: Президент виділив літак, а американські лікарі взяли за лікування, що зрештою врятувало дитині життя. Проте сам журналіст наголошує, що його мотивація була не у визнанні, а в бажанні вплинути на байдужу систему і донести до суспільства історію, яка потребувала негайної реакції.

У разі необхідності створення сюжету на одну й ту ж тему, Олександр Загородний прагне уникати повторів, будуючи кожен матеріал унікально, щоб уникнути самоплагіату. Він підходить до роботи з високою відповідальністю, сприймаючи кожен сюжет як творчу роботу, що не допускає використання стандартних схем чи шаблонів, адже кожен матеріал є неповторним. Журналіст наголошує, що не може просто відкрити свій

попередній текст для натхнення – йому доводиться «вистраждати» кожен рядок.

Олександр Загородний зазначає, що уникає емоційної прив'язаності до своїх героїв і не створює циклів сюжетів про них. За його словами, герої його матеріалів часто виступають критичними глядачами власних історій, і найпоширеніша їхня претензія – недостатній обсяг висвітлення. Водночас журналіст прагне уникати конфліктних ситуацій, за що його серед колег і знайомих характеризують як «добряка». Щодо вибору тем, кореспондент підкреслює, що в колективі ТСН не завжди вдається працювати над бажаними сюжетами, тож він докладає зусиль, аби зробити ці матеріали цікавими та привернути увагу глядачів, особливо у темі війни, щоб не дати їй зникнути з інформаційного поля: «Моє завдання особисто як журналіста – зробити так, щоб не перемкнули, щоб глядач залишився на ці дві з половиною хвилини і дивився».

Кореспондент висвітлює широкий спектр тем — від музики до космосу й авіації, однак визнає, що описати концерт є складніше через необхідність точного добору слів: «Тут така гарна музика, а в тебе он такі прості слова. Треба це все якось зіграти». Він зазначає, що сюжети з фронту радше нагадують «замальовки», де все, що бачиш, швидко фіксуєш, оскільки працювати доводиться у прискореному темпі. Такі матеріали легко писати, проте важко знімати через умови та швидкість роботи [30].

У висвітленні війни журналісти часто коливаються між показом успіхів та негативних аспектів армії, що ускладнює пошук балансу. Олександр підкреслює, що справжнього балансу немає, оскільки це залежить від особистого сприйняття, характеру і настрою кожного журналіста. Проте справжній професіоналізм полягає в тому, щоб незалежно від власних почуттів, настрою чи стану здоров'я створювати об'єктивний сюжет. Він визнає, що не є людиною, яка може довго говорити про війну, і у спогадах ця тема викликає у нього певну похмурість і зрілість.

Його сюжети, особливо про війну, вирізняються значною експресивністю, що журналіст пояснює впливом особистих емоцій. Він зауважує, що дистанційно висвітлювати війну можна більш стримано, але коли це відбувається в рідній країні, емоції важко контролювати, адже це торкається найрідніших людей. Водночас він підкреслює, що повністю відмовитися від власних емоцій неможливо і це природно. Олександр розповідає, як його присутність на фронті, зокрема у Донецькому аеропорту, піднімала бойовий дух бійців, які бачили у пресі підтримку та свідчення того, що їх не забули. Він також наголошує на важливості гумору в умовах війни як захисного механізму, що допомагає боротися зі страхом і зберігати психологічну стійкість, адже саме від психічного здоров'я військових часто залежить життя інших.

Прикладом роботи кореспондента Олександра Загородного є сюжет інформаційної програми «ТСН» телеканалу «1+1», присвячений проблемі недостатньої підготовки українських пілотів. У вступній частині ведучий інформує аудиторію про підготовку нових пілотів для президентського літака. Основна частина сюжету побудована на описі професійної діяльності конкретного пілота, який керує гвинтокрилом, з акцентом на деталях його роботи. Таким чином, увага глядача фокусується на процесуальних аспектах виконання завдань льотчиком. Надалі у матеріалі подано бекграунд, що містить роз'яснення проблеми нестачі кваліфікованих авіаційних кадрів. У коментарях досвідчених пілотів визначено основні причини кадрової кризи у цій сфері. Сюжет має комплексну структуру: поєднання індивідуального прикладу з аналітичним контекстом дозволяє не лише продемонструвати окрему ситуацію, а й надати їй ширше суспільне пояснення. Такий підхід відповідає стандартам якісної журналістики, зорієнтованої на поглиблене інформування аудиторії.

Журналістський досвід Олександра Загородного охоплює не лише телевізійну сферу, але й радіомовлення. Під час навчання в Інституті журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

він проходив практику на радіо, зокрема на радіостанції «Промінь». Початок його професійної діяльності припав на період, коли в Києві діяло кілька телерадіокомпаній, і технології були значно простішими – він згадує, що працював із портативним диктофоном, який записував на аудіокасету, а також використовував телескопічний мікрофон. Уже на четвертому курсі університету Загородний розпочав стажування на телеканалі «1+1», де згодом продовжив свою професійну кар'єру.

Олександр Загородний зазначає, що робота тележурналістів має свою специфіку, яка відрізняє їх від інших представників медіа. Під час зйомок трапляється різне – від цікавих моментів до тих, які зазвичай не потрапили б до матеріалу через певні обмеження. Як ілюстрацію він наводить приклад нещодавнього відкриття саркофага, коли оператор зафіксував синичок біля реактора – кадр, який журналіст не міг би описати без цього відео. Загородний підкреслює, що творчий процес охоплює не лише оператора і журналіста, а й інших учасників знімальної групи, зокрема водія, чії дії можуть визначити наявність матеріалу. Він також відзначає особливу «магію» радіомовлення, однак вже звук до телебачення, хоч іноді відчуває дискомфорт через необхідність «приліпити себе у картинку»: переважно йому не подобається, як він виглядає на екрані [30].

Олександр Загородний відвідав 63 країни світу, працюючи не лише у «гарячих» точках, а й у надзвичайно холодних регіонах. Зокрема, у 2000 році він долучився до експедиції українських парашутистів на Північний полюс, запросивши знімальну групу «ТСН». Під час повернення стався інцидент: журналіст випадково сів у не той гелікоптер і майже залишився на полюсі. Протягом місяця, доки група добиралася до найбільшої північної точки, Олександр активно створював репортажі та сюжети. Він вважає журналістику способом життя, адже безліч ідей народжуються у повсякденних ситуаціях – у чергах, під час зустрічей, коротких розмов або навіть завдяки анекдотам, які можуть стати основою для нових історій.

На сайті «ТСН» можна ознайомитись із багатьма матеріалами Олександра Загородного у рубриці «Ексклюзив ТСН». Наприклад, «Атака України на російські аеродроми та Кримський міст: що відомо про унікальні спецоперації» (<https://surl.li/mbmmth>) від 09.06.2025 р. Цей медіатекст є типовим прикладом воєнної журналістики з виразною патріотичною позицією. Він поєднує оперативне повідомлення про успішні атаки ЗСУ на російські військові об'єкти з емоційно забарвленими описами та іронічними коментарями. Автор використовує яскраву, часто образну мову, щоб підкреслити масштаб і ефективність спецоперацій, а також неспроможність російської сторони приховати втрати. У тексті присутні елементи пропаганди – ворог зображений як безпорадний і розгромлений, українська сторона – як винахідлива і сильна. Водночас подається детальна інформація з конкретними назвами місць, техніки та фактами, що підсилює довіру до повідомлення. Журналістський коментар додає особистої оцінки та емоцій, що сприяє формуванню бойового духу у читачів. Текст активно протиставляє українську правду російській дезінформації, використовуючи як фактичні дані, так і відеодокази від СБУ. Це робить матеріал не лише інформаційним, а й засобом психологічної боротьби. Загалом текст створений для того, щоб підкреслити важливі військові успіхи України, посилити віру в перемогу та дискредитувати супротивника.

Матеріал «Вбивство “адвоката диявола”: хто міг замовити Портнова та чому це не українські спецслужби» (<https://surl.li/pvzrdw>) від 26.05.2025. р. за два тижні набрав більше 4000 переглядів. Текст Олександра Загородного – це яскраво виражений політично-інформаційний матеріал з рисами розслідувального жанру та елементами публіцистики. Автор подає факт вбивства Андрія Портнова, не лише інформуючи про подію, а й створюючи контекст, що допомагає читачеві усвідомити значення цієї особистості у політичній історії України. Портнов постає як суперечлива, впливова і навіть загадкова фігура, здатна одночасно викликати страх, ненависть і зацікавленість. Текст наповнений деталями біографії, які пояснюють, чому

вбивство такого персонажа стало резонансним. Автор підкреслює роль Портнова у судовій системі, його вплив на суддів, а також тісні зв'язки із політичними елітами і його неоднозначну репутацію. Це створює образ людини, яка вміла маніпулювати системою та впливати на долі інших.

У матеріалі присутня критика та скептицизм щодо різних версій убивства. Автор не погоджується з офіційною російською версією, що це справа рук українських спецслужб, і надає альтернативні пояснення, підкреслюючи складність та багатоаспектність мотивів. При цьому текст містить певну долю іронії та підкреслює, що вбивство було демонстративним, тобто мало на меті не тільки ліквідацію, а й послання іншим. Автор використовує емоційно насичену мову («адвокат диявола», «створив в себе сам», «контрольний постріл у голову», «погрожує списком рагулів»), що створює напругу та утримує увагу читача. Присутні й певні риторичні запитання, що закликають читача замислитися над справжніми причинами та наслідками. Загалом текст поєднує фактичну інформацію, політичний контекст і морально-етичну оцінку, формуючи складний образ Портнова та спонукаючи читача критично мислити щодо політичних подій і впливових персон в Україні. Матеріал має яскраво виражену позицію, але водночас залишає місце для різних інтерпретацій, що характерно для жанру журналістського розслідування з елементами аналітики.

Отже, Олександр Загородний – досвідчений журналіст, який майстерно поєднує фактологічну точність із публіцистичною емоційністю, створюючи глибокі й аналітичні матеріали. У своїх сюжетах він не лише інформує, а й інтерпретує події, висвітлюючи їх крізь призму політичного контексту та суспільного значення. Його стиль вирізняється динамічністю, іронією та здатністю до критичного аналізу резонансних тем.

2.3. Військова журналістика Мар'яна Кушніра

Мар'ян Кушнір – один з провідних українських військових кореспондентів, який працює на «Радіо Свобода» з 2015 року. Його журналістська кар'єра почалася з висвітлення бойових дій на сході України, зокрема в Луганській та Донецькій областях, де він перебував на передовій з перших днів конфлікту.

Від самого початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну Мар'ян Кушнір здійснює професійну діяльність у зонах підвищеної небезпеки, фіксуючи хід воєнних подій. У ніч на 11 березня 2022 року внаслідок обстрілу з боку російських військ у Баришівці Київської області журналіст зазнав контузії. Попри травму, після відновлення він швидко повернувся до виконання своїх професійних обов'язків, продовжуючи висвітлювати перебіг війни з місця подій.

Мар'ян Кушнір відзначає специфіку своєї професії так: «військовий журналіст – це той, хто носить форму. Я – воєнний журналіст. Воєнний журналіст – це цивільний журналіст, що працює в умовах війни. Військовий журналіст – комбатант. Він у будь-який момент може взяти до рук зброю і вести вогонь» [2].

Окрім репортажів із зони бойових дій, Мар'ян Кушнір брав активну участь у висвітленні широкого спектру надзвичайних подій в країні, включаючи масові протести, соціально-політичні кризи та перебіг епідемії коронавірусної хвороби (COVID-19). Його професійна діяльність характеризується глибоким зануренням у події, об'єктивним підходом до висвітлення фактів та дотриманням журналістських стандартів у складних умовах, що дозволяє йому формувати достовірну та збалансовану інформаційну картину для української та міжнародної аудиторії.

Мар'ян Кушнір вирізняється серед українських журналістів глибоким аналітичним підходом до висвітлення військових подій. Його матеріалам притаманне прагнення всебічно розкрити контекст збройного конфлікту, дослідити його причини та наслідки, а також висвітлити інші надзвичайні

ситуації. Ключовою особливістю журналістської роботи Мар'яна Кушніра є дотримання принципів об'єктивності та збалансованості: у своїх репортажах він намагається подавати різні точки зору, дотримуючись журналістських стандартів та етичних норм подачі інформації.

У своїй роботі Мар'ян Кушнір приділяє значну увагу прямим включенням з місця подій, зокрема з передової. Він проводить інтерв'ю з військовослужбовцями, місцевими жителями та представниками влади, таким чином забезпечуючи безпосереднє знайомство з реаліями військового життя. Наприклад, після підриву греблі Каховської ГЕС журналіст оперативно прибув на місце трагедії, зробив серію репортажів і прямих ефірів, записавши свідчення постраждалих жителів і волонтерів, які брали участь в евакуації населення. Його робота стала прикладом швидкого реагування журналіста на масштабні надзвичайні ситуації.

На сайті «Радіо Свобода» ми можемо ознайомитись із багатьма публікаціями, репортажами, відео- та фотоматеріалами Мар'яна Кушніра. Наприклад, медіатекст «Багаті не воюють? Історія мільйонера, який воює із перших днів великої війни» (<https://www.radiosvoboda.org/a/yak-milyoner-voyuuye-iz-pershykh-dniv/33248259.html>) 07.01.2025 р. у співавторстві із Сергієм Нужненком. Ця публікація є прикладом глибокого особистісного репортажу, що розвінчує стереотип про багатство як синонім до ухилення від війни. Через історію Іллі Ліфа – столичного мільйонера, який добровільно став на захист України, автори демонструють внутрішню трансформацію людини, що від комфорту цивільного життя переходить до реалій фронту. Центральним мотивом є не матеріальний статус героя, а його свідомий моральний вибір, спротив і глибоке відчуття справедливості. Інтерв'ю побудоване на щирості, іронії, визнанні страху, втоми, болю втрат і водночас на вмінні адаптуватися, вчити інших, бути корисним у високотехнологічному підрозділі.

Текст просякнутий емоційною напругою, а мова Ліфа – жива, без прикрас, відверта. Його вислови («я дуже лінива людина», «ладен був

померти, лише б без цього двіжу») контрастують із героїчним образом військового, створюючи ефект несподіваної щирості та руйнування медійних кліше. Журналісти не ідеалізують свого героя, а надають йому людського виміру – з сумнівами, болем, відповідальністю за учнів, із втомою та гірким гумором.

Особливої уваги заслуговує акцент на використанні сучасних технологій на війні: дрони, РЕБ, лабораторії – усе це показує, що війна ХХІ століття ведеться не лише тілом, а й розумом, технікою, інженерією. Це водночас і портрет зміни українського війська – від «бездушної армії» минулого до мотивованого, розумного, адаптивного воїна. Цей медіатекст виконує не лише інформаційно-документальну функцію, а й важливу соціальну – він руйнує уявлення про класову нерівність у героїзмі, повертає довіру до громадян, які могли б «відкупитися», але залишилися. Історія Іллі – це також про ціну вибору, втрати, нову ідентичність, а ще – про людяність, яка залишається навіть у найтехнологічнішій війні.

Тематичний спектр публікацій та відеорепортажів Мар'яна Кушніра на сайті «Радіо Свобода» (<https://surl.li/zivdbv>) охоплює передусім події, пов'язані з війною Росії проти України, акцентуючи увагу на бойових діях, роботі українських військових, використанні озброєння, гуманітарних наслідках обстрілів, а також особистих історіях бійців. Журналіст регулярно працює безпосередньо на передовій, звідки подає репортажі з лінії фронту, описуючи артилерійські дуелі, штурми, евакуацію цивільного населення, втрати та емоційні переживання військових. У матеріалах Кушніра простежується прагнення не лише зафіксувати хроніку війни, а й показати людське обличчя солдата – з втомою, надією, гіркотою та силою. Особливу увагу журналіст приділяє технічному аспекту війни – застосуванню західного озброєння, ефективності бойових машин і проблемам забезпечення армії. Водночас у його репортажах порушуються важливі соціальні теми, як-от повернення тіл загиблих воїнів, моральне ставлення військових до ініціатив щодо легального уникнення служби, а також роль добровольчих і

міжнародних формувань у захисті України. Таким чином, матеріали Кушніра є поєднанням репортажної журналістики, документування війни та спроби зберегти голоси тих, хто щоденно перебуває в її епіцентрі.

Інстаграм-сторінка Мар'яна Кушніра (@mariankushnir) виступає як особистий блог військового кореспондента, де поєднуються закулісне життя на фронті, кадри з передової та емоційні фрагменти взаємодії з військовими та переселенцями. На цій сторінці Мар'ян Кушнір розміщує закулісні репортажі (фото й короткі відео з польових ситуацій – евакуації, життя на блокпостах, репортажі під обстрілами), людські історії (через кадри можна побачити і відчувати емоції бійців, цивільних, медиків – автора залучають особисті історії, емоційні реакції на війну), миттєвості фронту (реакції на потрапляння ракети в Києві, евакуація з Вовчанська, зміни в передовій – усе це майстерно подається у форматі «реелів»), професійну зброярку (фото з бойового життя, нагороди (Order of Merit), привітання від колег. Сторінка також служить як своєрідний професійний щоденник.

Кушнір не відмежовується від подій, він відверто ділиться втомою, страхом, надією. Його тон комунікації неформальний і щирий, у нього немає пафосу, а подаються лише живі сцени і коментарі про повсякденну реальність війни. Через прев'ю та підписи інформує світ про складності фронту, потребу підтримки та реалії, які не завжди потрапляють у стрічки новин. Інстаграм працює як додаткова ланка журналістської роботи Мар'яна Кушнір – поєднує мультимедійність (репортажі, фото) з більш особистим баченням подій за допомогою коротких відео. Це – справжній фронтовий щоденник, який надає голос як подіям, так і людям серед хаосу війни.

Окрім професійної діяльності, Мар'ян Кушнір також займається громадською діяльністю, підтримуючи права військових, учасників бойових дій та їхніх родин. Він виступає за розвиток механізмів допомоги постраждалим, зокрема, висвітлюючи гуманітарні ініціативи та привертаючи увагу громадськості до проблем ветеранів і цивільного населення.

На окрему увагу заслуговує серія фоторобіт Мар'яна Кушніра «Карпатська Січ» на Торецькому напрямку (<https://www.instagram.com/mariankushnir/>). Це не просто документування воєнної реальності, а глибоке занурення у внутрішній світ фронтового життя. Світлини, створені в умовах слабкого освітлення, підкреслюють атмосферу напруги, виснаження, але й незламності. Вони стають потужним візуальним свідченням того, як виглядає війна зсередини – не лише як бойові дії, а як життя між боями: хвилини відпочинку, побут у бліндажах, мовчазне товариство кота біля шолома.

Мар'яну Кушніру вдалося поєднати технічну майстерність і глибоку емпатію. Його фото – це не постановка і не ефектність заради картинки. Це живий документ. Кожен кадр говорить про людей: про обличчя, які не завжди бачать глядачі з екранів новин; про бійців, чий героїзм проявляється не лише на полі бою, а в умінні витримати щоденну рутину війни, страх, втому, тишу. Такі фоторепортажі виконують надважливу функцію: вони наближають суспільство до розуміння справжньої ціни спротиву. Вони формують історичну пам'ять, зберігають обличчя наших захисників і момент, в якому вони існували – не лише як солдати, а як люди.

Отже, Мар'ян Кушнір працює у форматі воєнного документаліста, глибоко залученого в події на лінії фронту. Його публікації поєднують репортаж, аналітику, людський досвід і рефлексію, формуючи цілісний образ сучасної війни в Україні. Журналіст послідовно виконує інформативну, емоційну й архівну функцію, створюючи хроніку війни в режимі реального часу.

Висновки до розділу. Андрій Цаплієнко вирізняється глибоким зануренням у реалії війни, створюючи репортажі безпосередньо з передової, що надає його матеріалам високої достовірності та емоційної сили. Він вміло поєднує аналітичність із репортерською чутливістю, висвітлюючи як технічні аспекти сучасної війни, так і людські долі. Його журналістика виконує не лише інформативну, а й просвітницьку функцію, формуючи стійку громадську думку щодо війни та її наслідків. Завдяки своїй сміливості, професіоналізму й етичній відповідальності, Цаплієнко є прикладом високого стандарту воєнної журналістики в Україні.

Олександр Загородний є одним із найвідоміших українських журналістів, чия робота вирізняється глибиною аналізу, емоційною насиченістю та високим рівнем професіоналізму. У своїх репортажах він вміло поєднує інформативність із художньою виразністю, що дозволяє глядачеві не лише дізнатися факти, а й відчувати атмосферу події. Журналіст не уникає складних тем – висвітлює війну, політичні конфлікти, спецоперації, при цьому дотримуючись принципів критичності та патріотизму. Його стиль подачі матеріалу динамічний, емоційно забарвлений і здатний привернути увагу навіть до найскладніших подій.

Журналістська діяльність Мар'яна Кушніра є прикладом високого професіоналізму, відваги та самовідданості. Як військовий кореспондент, він систематично висвітлює події безпосередньо з передової, фіксує реалії війни, надає голос військовим і цивільним, чиї історії часто залишаються поза увагою. Його робота поєднує документальну точність із глибокою емпатією, що дозволяє аудиторії не лише дізнаватися факти, а й емоційно залучатися. Через класичні репортажі та активну присутність у соцмережах, зокрема в Instagram, Кушнір формує новий тип журналістики – чесної, близької до людини і соціально значущої.

ВИСНОВКИ

Військова журналістика становить окремий, високоспеціалізований напрям журналістської діяльності, що поєднує професіоналізм, етичну відповідальність та готовність працювати в умовах постійного ризику. Її центральним об'єктом є воєнний конфлікт, який визначає тематику, драматургію та емоційну насиченість матеріалів. Журналіст у зоні бойових дій виступає посередником між армією та суспільством, забезпечуючи достовірну, оперативну та контекстуалізовану інформацію про ситуацію на фронті, життя військових і цивільних. Особливості цієї діяльності зумовлюють потребу в акредитації, дотриманні стандартів безпеки, уважному фактчекінгу та етичному ставленні до публікації чутливої інформації.

Військова журналістика в умовах російсько-української війни функціонує у складному нормативно-правовому полі, яке поєднує національне законодавство, міжнародні угоди та внутрішні рекомендації оборонних інституцій. Основними викликами для журналістів є баланс між правом громадськості на інформацію і необхідністю дотримання стандартів безпеки, етики та достовірності. Журналісти зіштовхуються з етичними дилемами, пов'язаними з висвітленням чутливих тем, демонстрацією загиблих, зниклих або полонених, а також з відповідальністю за психологічний вплив на аудиторію. Паралельно воєнна журналістика зазнає трансформації: змінюється мова медіа, формується нова етична парадигма, актуалізуються питання самоідентичності, національної єдності та інформаційної безпеки. В умовах гібридної війни журналісти стають не лише інформаторами, а й комунікаторами національного спротиву, зберігаючи при цьому обов'язок фіксувати правду відповідально, з гуманістичною позицією та професійною рефлексією.

Андрій Цаплійєнко є знаковою постаттю української військової журналістики, який поєднує безпосередню присутність у гарячих точках із

глибоким аналітичним підходом до висвітлення збройних конфліктів. Його діяльність ґрунтується на принципах об'єктивності, професіоналізму й етичної відповідальності, а також демонструє виняткову відданість журналістському обов'язку навіть попри загрози для життя й здоров'я. Цаплієнко не лише інформує суспільство про події на фронті, але й активно формує інформаційний фронт опору, наголошуючи на ролі ЗМІ у протидії російській пропаганді та захисті національної свідомості. Його журналістські тексти та репортажі вирізняються емоційною глибиною, гуманістичною спрямованістю, критичністю до державних інституцій і прагненням відновити справедливість щодо реальних героїв війни, що робить його діяльність надзвичайно важливою для медіапростору України в умовах збройного конфлікту.

Журналістські матеріали Олександра Загородного вирізняються високим рівнем емоційної залученості, особистої мотивації та глибокого професійного підходу. Його репортажі, особливо з гарячих точок, поєднують елемент особистої присутності та аналітичну глибину, що дозволяє доносити глядачам не лише факти, а й емоційний та соціальний контекст подій. Загородний уникає шаблонності, кожен сюжет сприймає як окремий творчий акт, спрямований на формування суспільної свідомості та підтримку уваги до важливих тем, зокрема війни. Його стиль поєднує експресивність, фактологічність і гуманістичний підхід, що забезпечує високий рівень довіри та емоційного відгуку з боку аудиторії.

Мар'ян Кушнір – один із найвідоміших українських військових журналістів, чия діяльність є взірцем професіоналізму, сміливості та глибокого гуманізму. Його репортажі з передової вирізняються не лише точністю й оперативністю, а й емоційною глибиною, що дозволяє аудиторії краще зрозуміти реалії війни. Кушнір поєднує класичні принципи журналістики з особистим залученням, подаючи інформацію крізь призму людських історій, страждань і мужності. Його діяльність у традиційних та соціальних медіа формує потужний багаторівневий наратив війни, де

поєднуються документальна достовірність, етична відповідальність та прагнення до збереження правди в умовах збройного конфлікту.

Отже, робота українських військових кореспондентів є надзвичайно важливою складовою інформаційного фронту в умовах повномасштабної війни. Журналісти, які працюють у зоні бойових дій, щодня ризикують життям, аби донести до суспільства правду про події на передовій, фіксувати хроніку війни, злочини агресора та героїзм українських захисників. Їхня діяльність поєднує оперативність, об'єктивність і глибоку етичну відповідальність. Військові кореспонденти не лише інформують, а й формують стійкий медійний образ спротиву, підтримують моральний дух суспільства, викривають пропаганду та забезпечують міжнародну видимість подій в Україні. Їхня професія потребує особливої мужності, стійкості й професіоналізму, а внесок у збереження історичної пам'яті та боротьбу за правду є неоціненним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопян К. Медіаетика воєнного часу: військова журналістика в українсько-російській війні. *Functioning of the ukrainian media during martial law in ukraine scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. С. 5-18.
2. Баранівська М. Сьогодні в Україні відзначають День військового журналіста. Детектор медіа. 16 лютого, 2024. URL : <https://detector.media/infospace/article/223042/2024-02-16-sogodni-v-ukraini-vidznachayut-den-viyskovogo-zhurnalista/>. (дата звернення : 19.05.2025).
3. Безпекове питання: як працювати журналістам під час війни?. PRESSA. URL : <https://pressassociation.org.ua/ua/bezpekove-pitannya-yak-praczuuvati-zhurnalistam-pid-chas-vijni/>. (дата звернення: 15.05.2025).
4. Будівська Г. Журналіст на війні – патріот чи професіонал? URL : <https://ua.ejo-online.eu/category/media-i-politika>. (дата звернення : 18.05.2025).
5. Буроменський М., Штурхецький С., Білз Е. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації. Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ: «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.
6. Бутиріна М. Журналістика миру: ризики фреймування медіадискурсів. *Журналістика миру під час війни: потенціал і можливості: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / відповідальний редактор В. А. Ковпак*. Запоріжжя : ЗНУ, факультет журналістики, 2024. С. 65-68.
7. Василик Л. Екстремальна журналістика та професійна етика: журналістська колізія. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2011. Вип. 25. С. 94-97.

8. Воєнний кореспондент Андрій Цаплієнко: На війні бачиш крихкість людського життя. *Polskie Radio: веб-сайт*. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/9724/artukul/3338738>. (дата звернення : 24.05.2025).
9. Воєнні конфлікти другої половини XX ст.: зб. наук. ст. / за ред. Кульчицький С. В. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2004. 100 с.
10. Голуб О. Особливості висвітлення збройних конфліктів. *Медіакомпас: путівник професійного журналіста* : практ. посіб. Київ : ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
11. Горевалов С., Зикун Н. Військові ЗМК в інформаційному просторі України: завдання й перспективи розвитку. *Вісник Львівського університету. Сер. : Журналістика*. 2013. Вип. 38. С. 250-256.
12. Гудима А., Пашко К., Гарасимів І., Фука М. Захист Вітчизни. Основи медичних знань. Рівень стандарту : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2019. 240 с.
13. Жадько В., Харитоненко О., Полтавець Ю. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки: навчальний посібник. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 356 с.
14. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації / Буроменський М., Штурхецький С. Білз Емата та ін. Київ, 2016. 124 с.
15. Журналістика конфлікту : посібник Росса Говарда, виданий організацією «Міжнародна Підтримка Медіа» (International Media Support (IMS) та IMPACS). URL : <http://surl.li/cwyktw> (дата звернення : 23.05. 2025).
16. Зражевська Н., Заїка В. Як змінилася робота українського журналіста під час війни. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 1 (15). С. 68-77.
17. Кодекс професійної етики українського звернення журналіста. *Комісія з журналістської етики*. URL : <http://surl.li/uzijdk>. (дата звернення : 18.05.2025).

18. Копотун І., Коропатнік І., Микитюк М., Павлюк О., Пасіка С., Петков С. Військова журналістика. Український аспект: становлення української військової журналістики; місце військової журналістики у медіапросторі в період воєнного стану; правові підстави діяльності військових журналістів під час воєнних дій. Київ : ВД «Професіонал», 2023. 676 с.
19. Медіа під час війни: Мирослава Гонгадзе про самоцензуру, марафон та відкритість. Суспільне культура. URL : <https://suspilne.media/487876-media-pid-cas-vijni-miroslava-gongadze-pro-samocenzuru-marafon-ta-vidkritist/> (дата звернення: 14.05.2025).
20. Міжнародна журналістика : конспект лекцій / укладач І. Р. Жиленко. – Суми : Сумський державний університет, 2023. 191 с.
21. Новини під час війни : аналіз професійних стандартів провідних онлайн-медіа в грудні 2023 року. *Інститут масової інформації*. URL : <http://surl.li/onrstj>. (дата звернення : 18.05.2025).
22. Остроухов В. Інформаційна безпека. URL : <http://surl.li/mhudps>. (дата звернення : 20.05.2025).
23. Положення про закони і звичаї війни на суходолі: IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907. Женевська конвенція, 1907. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222. (дата звернення: 15.05.2025).
24. Посмітна В. Особливості сучасної антиукраїнської маніпулятивної пропаганди в текстах і заголовках російських інформаційних повідомлень. *Службово-бойова діяльність сил сектору безпеки держави: сучасний стан, проблеми та перспективи : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної 46 конференції (31 жовтня 2022 р.)*. Вінниця : Національна академія Національної гвардії України, 2022. С. 80-81.
25. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання додаткових гарантій захисту працівникам засобів масової інформації,

- які працюють у районах ведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окупованих територіях України : Закон України від 08.07.2022 № 2382-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2382-20#Text>. (дата звернення ^ 18.05.2025).
26. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану : Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 3 березня 2022 року № 73. URL: <http://surl.li/lpbmwq>. (дата звернення : 20.05.2025).
 27. Про поводження з військовополоненими : конвенція від 12.08.1949. Женевська конвенція. 1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153. (дата звернення: 15.05.2025).
 28. Сєдова І. «Що робити з мовою ненависті в інтернеті під час війни Росії з Україною?». URL : <https://cutt.ly/G0xh6rA>. (дата звернення : 24.05.2025).
 29. Скриньовський Р., Петков С., Корецький О., Гудима В., Козяр Р., Чорній Б., Корецька В., Чубенко А. Взаємодія між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації в умовах воєнного стану. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2024. № 3 (73). С. 129-143.
 30. Солодка В. Олександр Загородний: «Не хотів би копіювати самого себе». URL : <https://war-journalism-ua.tilda.ws/ozagorodnyu>. (дата звернення : 15.05.2025).
 31. Сорока Ю. Журналісти на війні. Документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика. Київ : Фоліо, 2022. 448 с.
 32. Табінський Я. Фотодокументалістика воєнного часу: авторський стиль у створенні візуальних історій. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2025. Випуск 56. С. 119-127.

33. Толубко В., Бут Ю., Косевцов В. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів. Київ : НАОУ, 2002. С. 6-7.
34. Українське телебачення є найважливішим джерелом інформації для 67% українців – дослідження. *Детектор media*. URL : <http://surl.li/foesvr> .(дата звернення : 26.05.2025).
35. Чотири поради з безпеки для роботи журналіста в зоні конфлікту. *Репортери без кордонів*. URL : <https://safety.rsf.org/ukr/?s=звіт&lang=ukr>. (дата звернення : 16.05.2025).